

Szolnok Városi Kollégium Fenntarthatósági Témahét 2018

A fenntartható fejlődésről - elméletben és gyakorlatban.

A szociális és a környezeti problémák fontosságának, e problémák, illetve megoldási lehetőségeik és a gazdasági fejlődés közötti sokrétű összefüggések felismerésével egyre inkább teret nyertek azok a nézetek, amelyek szerint e három területet együtt kell vizsgálni, s sajátosan a környezet és fejlesztés kérdéseinek együttes megközelítése szükséges.

A nyolcvanas évek elején jelent meg a "fenntarthatóság" vagy a "fenntartható fejlődés" kifejezés a nemzetközi szakirodalomban. Általános ismertséget Lester R. Brown a fenntartható társadalom kialakításával foglalkozó műve váltotta ki, amely 1981-ben jelent meg. A szerző összekapcsolta a népesség növekedését a természeti erőforrások hasznosításával és mindezt úgy kívánta megoldani, hogy a lehető legkisebb legyen a természeti környezet mennyiségi és minőségi romlása.

1983-ban az ENSZ Közgyűlés határozata alapján megkezdte munkáját az ENSZ Környezet és Fejlődés Világbizottsága, amelyet Gro Harlem Brundtland norvég miniszterelnök nő vezetett. (E huszonekét tagú bizottságnak tagja volt Láng István akadémikus is.) A Bizottság 1987-ben „Közös jövőnk” címmel kiadott jelentésében a gazdasági növekedés olyan új korszakának lehetőségét vázolta fel, amely a fenntartható fejlődés globális megvalósítására épít, megőrzi a természeti erőforrásokat, s amely megoldás lehetne a fejlődő országok nagy részében elhatalmasodó szegénység leküzdésére is.

A jelentés nagyon röviden és tömören határozta meg a fenntartható fejlődés fogalmát:

"a fenntartható fejlődés olyan fejlődés, amely kielégíti a jelen szükségleteit, anélkül, hogy veszélyeztetné a jövő nemzedékek esélyét arra, hogy ők is kielégíthessék szükségleteiket".

A fenntartható fejlődés három alappilléren nyugszik: a szociális, a gazdasági és a környezeti pillérekben és mindháromat együttesen, kölcsönhatásaik figyelembevételével mérlegelni kell a különböző fejlesztési stratégiák, programok kidolgozása során, illetve a konkrét intézkedésekben, cselekvésekben.

A fenntartható fejlődés, mint általános stratégiai cél "bevonult" a nemzetközi konferenciák, szervezetek dokumentumaiba és a nemzeti kormányok cselekvési programjaiba. A fenntartható fejlődés fogalmáról, lényegéről számos elemzés, vitairat látott napvilágot. Herman Daly

megfogalmazása szerint **"a fenntartható fejlődés a folytonos szociális jólét elérése, anélkül, hogy az ökológiai eltartó-képességet meghaladó módon növekednénk"**.

A fejlődés alapvető célja tehát a szociális jólét, a méltányos életfeltételek lehetőségének biztosítása mindenki és egyaránt a jelenlegi és a jövőbeli nemzedékek számára, ami csak úgy lehetséges, ha közben fenntartható módon hasznosítjuk a természeti erőforrásokat, elkerüljük a káros hatásokat, s különösen a környezet állapotában bekövetkező visszafordíthatatlan változásokat.

A Világ Tudományos Akadémiáinak Nyilatkozata megfogalmazásában: **"A fenntarthatóság az emberiség jelen szükségleteinek kielégítése, a környezet és a természeti erőforrások jövő generációk számára történő megőrzésével egyidejűleg."** (Átmenet a fenntarthatóság felé; Világ Tudományos Akadémiáinak Nyilatkozata, Tokió, 2000).

Hogyan mérhetjük a fenntarthatóságot?

Legszemléletesebben mutatószám a fenntarthatóság mérésére az ún. "ökológiai lábnyom", mely **Bill Rees** a British Columbia Egyetem professzorának nevéhez fűződik. Ez azt mutatja meg, hogy egy adott ország, település a földrajzi kiterjedése hányszorosának megfelelő területet vesz igénybe ahhoz, hogy szükségleteit (élelmiszer, víz, ruházkodás, energia, szállítás, lakóhely, alapanyagok, stb.) kielégítse, illetve "megtermelt" hulladékát elhelyezze.

Az ökológiai lábnyom (ecological footprint), vagy ökolábnyom:

- azt fejezi ki, hogy mekkora az a biológiailag aktív terület, ami ahhoz szükséges, hogy újratermelje az adott népesség erőforrás igényét az adott évben.
- egy adott népesség természeti „terhének” mértékegysége.

Az ökológiai lábnyom az emberi fogyasztás sokféle kategóriájából tevődik össze. Ezeket különböző számításokkal átválthatjuk **a források előállításához szükséges földterület nagyságára**, amit már össze lehet hasonlítani mások hasonló lábnyomával. Olyan számítási eszköz, amely lehetővé teszi egy meghatározott emberi népesség vagy gazdaság erőforrás-fogyasztási és hulladékfeldolgozási szükségleteinek felbecsülését, termékeny földterületben mérve (**globális hektár: gha**).

Az ökológiai lábnyom **hat elemből** tevődik össze:

1. az a terület, ahol a táplálkozáshoz szükséges gabona megtermelhető;
2. az a legelőnagyság, amely a hústermeléshez nélkülözhetetlen;
3. a fa és papírfogyasztásunkat fedező erdőterület;
4. a hal, rák és más vízi állatok fogyasztásával arányos tenger,
5. a lakáshoz szükséges földterület,
6. az az erdőterület, amely az energiafogyasztás során keletkező szén-dioxidot megköti.

A figyelemfelkeltés célját szolgáló ökolábnyom kalkulátorok (pl. <http://www.kothalo.hu/labnyom/>) leggyakrabban a:

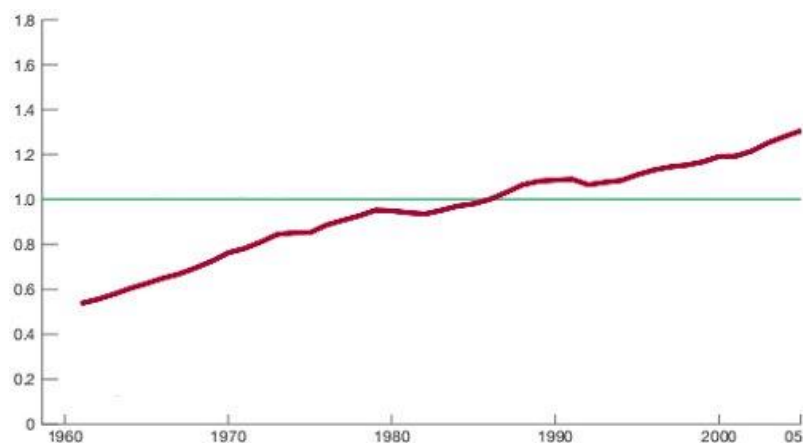
- táplálék,
- lakásviszonyok,
- közlekedés,
- fogyasztási cikkek és szolgáltatások igénybevétele

- hulladékkezelést veszik figyelembe.

Az ökolábnyom számítása nemcsak azt teszi világossá, hogy **az emberiség egészének fogyasztása túllépte a földi bioszféra eltarthatóságát**, hanem felhívja a figyelmet azokra az **aránytalanságokra** is, amelyek a fejlett és fejlődő régiók között fennállnak az erőforrások használatát illetően. A világ minden harmadik lakosának az ökológiai lábnyoma nagyobb, mint amire a biokapacitás egyenletes elosztása esetén jogosult volna. A lábnyomot a **fejlett világban is 1,5 globális hektár alá** kellene szorítani bolygónk jövője érdekében. Ezt az USA minimum hatszorosával, az EU pedig háromszorosával lépi túl.

Az emberiség jelenlegi életszínvonalának fenntartásához 1,4 Föld erőforrásaira lenne szükség. Vagyis kevesebb, mint 10 hónap alatt elfogyasztjuk mindazokat a javakat, amiket bolygónk képes megtermelni és megújítani. Olyanok vagyunk, mint az a háztartás, ami októberre elkölti egész éves jövedelmét, és a maradék két hónapra kénytelen hitelt felvenni. A baj csak az, hogy egy idő után nem marad, aki kölcsönadna. Ismerős a dolog?

Ha az összes országot nézzük, kiderül, hogy az emberiség valamikor az 1980-as évek közepén kezdett tovább nyújtózni, mint ameddig a takarója ér:

Mit jelent az, hogy egy ország túllépi ökológiai lehetőségeit? A „deficit” olyan környezeti ártalmakban jelentkezik, mint vízhiány, talajerózió, elsivatagosodás, a mezőgazdasági termelékenység stagnálása vagy visszaesése, a fajpusztulás, a halászat összeomlása, a talajvízszint csökkenése, a legelők kimerülése és a klímaváltozás. Ezek az adatok mind-mind szerepelnek a számításokban.

Mit tehetünk mi?

A legigazabb elmélet is csak annyit ér, amennyit megvalósítunk belőle. Az alábbiakban pár mindennapi praktikus tanáccsal szeretnénk szolgálni ahhoz, hogy megtegyük első lépéseinket a fenntarthatóság irányába, azaz csökkenteni tudjuk ökológiai lábnyomunkat.

„Önfejlesztő cselekvéstár” (Forrás: http://www.fna.hu/sites/default/files/Mit_tehetsz_Te.pdf). Kiszámíthatjuk ökológiai lábnyomunkat, összehasonlíthatjuk a világ, Magyarország lábnyomával és neki foghatunk csökkenteni a magas értékeket.

Néhány érdekes önképző játék lehetőséget ad a folyamatos fejlődésre, a rossz beidegződések megváltoztatására:

- Figyeld meg a környezetben, kinek mi a véleménye minderről.
- Jusson eszedbe, ezáltal is mennyivel többet tudsz meg.
- Járj utána még több információnak.
- Viselkedéssel mutass példát.
- Kezdeményezz, szervezz – nem csak a környezet, hanem saját magad érdekében is.
- Csatlakozz – ha időd és lehetőséged engedi – valamilyen civil szervezethez.

Hogyan csökkenthetjük Ökológiai lábnyomunkat?

Étkezés

- **A messze földről érkező termékek sok gondot okoznak:** Egyrészt szállításuk nagyon sok környezet szennyezéssel és a meg nem újuló erőforrások felesleges használatával jár, másrészt kiszorítják a helyi termékeket, ezzel megélhetési gondot okoznak a helyi gazdálkodóknak, feldolgozóknak és kereskedőknek.
- **Válasszunk helyi terméket:** a helyi termék a szállítás nélkülsége miatt alpból környezetbarát, a messze földről érkező hasonló társával szemben. Helyi termék vásárlásával segítjük a helyi gazdálkodók, feldolgozók, kereskedők megélhetését, valamint segítjük a természeti értékek és területek fennmaradását is.
- **Rajtunk múlik:** keressük és válasszuk a helyi természeti területekről származó helyi portékákat! Piacon, termelőktől, feldolgozóktól, kis kereskedőktől minél közvetlenebb módon vásároljunk.

Közlekedés

- A kerékpár a legkörnyezetkímélőbb közlekedési eszköz: nincs kipufogógáza és kis erőbefektetéssel nagy távolságokra el tudja vinni az embereket
- A személygépkocsik használatát korlátozzuk!
- Buszok vagy más tömegközlekedési eszközök környezet kímélőbbek mint a személyautók. Nagyobbak, mint a személygépkocsik, és sokkal több utast szállítanak egy időben, mint az autók.

Témában tartott előadás vázlata:

A világ egyik része éhezik, nélkülöz, egy kisebb, de jelentős számú réteg esztelenül pazarol. A fogyasztói társadalmak sebeket és nehezen gyógyítható betegségeket okoznak az emberiségnek, földünknek, és rajta az élővilág számos, más tagjának. A klímaváltozás, a foszladozó ózonpajzs, az eltűnő, és végleg kipusztuló növény és állatfajok, a vizek és a levegő szennyezettsége, már mind-mind egy negatív folyamat, figyelmeztető jelzései. Ugyanakkor ezzel párhuzamban nő a szegénység, az agresszió, érzékelhető a közöny, az emberi kapcsolatok romlása, az erkölcs, a morál, és a nemzettudat felpuhulása. Mindezek jelzik, hogy nemcsak a természeti, hanem ezzel szoros összefüggésben, a társas-társadalmi környezet is sokszor nélkülözi a harmóniát.

Az ember társadalmi-gazdasági tevékenysége során jelentősen átalakította környezetét. Fel kell ismerni, hogy a Föld egységes rendszer, melyben az ember természeti és társadalmi lényként él, s ez megkívánja az erőforrások ésszerű felhasználását, a megfontolt környezettudatos gondolkodást, és az erre épülő cselekvést.

„Az ember mérhetetlen gögijében és hiúságában, hajlandó elhinni, hogy a természet törvényei ellen is élhet, megmásíthatja azokat, és büntetlenül lázadhat ellenük. Mintha a vízcsepp ezt mondaná: „Én más vagyok, mint a tenger.” Vagy a szikra: „Rajtam nem fog a Tűz!” De az ember semmi más, mint egyszerű alkatrésze a világnak...” /Márai/

Cél: a környezettudatos viselkedésre való ösztönzés,

Elméleti és gyakorlati ismeretek oktatása a környezettudatosság fontosságáról, a környezetvédelem szerepéről és ezek gazdaságra gyakorolt hatásáról.

Megoldandó probléma: a társadalom pazarló életmódja, az egyre növekvő és sokszor ésszerűtlen energiafelhasználás, a környezeti fenntarthatóság kérdéseinek hiányos ismerete.
Feladat, hogy a célcsoport tagjai megfelelő ismeretekkel, készségekkel és szemlélettel rendelkezzenek, hogy ne csak saját pillanatnyi érdekeik szerint, hanem a Föld egészének fennmaradása érdekében cselekedjenek.

A földi élet fenntarthatósága = az emberi társadalom és a környezet harmonikus, egyensúlyi állapotán múlik.

Elérése „ÖRÖK CÉL” kell, hogy legyen.

Megvalósításának feltétele az emberek környezeti tudatformálása.

Mára a környezeti nevelés tartalma kibővült, „környezetért nevelést” is jelent.
A környezeti nevelés napjainkban már szükségesség és kihívás is egyben.

„A felnövekvő nemzedék életviteli szokásait, környezeti erkölcsét kell formálni olyan módon, hogy együttességében fenntartható legyen a jövő”

Minden érték bölcsője a család. Az egészséges felnőtté válás elengedhetetlen feltétele a családból hozott pozitív értékek megerősítése és az előforduló negatív rögzülések ellensúlyozása.

“Az ésszerűen élő ember alkalmazkodik a világhoz. Az ésszerűtlenül élő ragaszkodik ahhoz, hogy a világot próbálja magához igazítani.”
(George Bernard Shaw)

A hét további programjai voltak:

- Tartsd tisztán környezetet, a kollégium környékének megtisztítása.
- A város mint élőhely, - urbanizálódó állatfajok.
- A vadászat, mint ősi tevékenység.

2018 Szolnok

Dósa Gyula
nevelőtanár
Szolnok Városi Kollégium